

Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana w Księstwie Cieszyńskim u progu czasów nowożytnych

1. Na podstawie tekstu odpowiedz na pytania.

Rozporządzenie o przywiązaniu chłopca do ziemi. Wrocław, 12 XI 1512.

Rozdział XVI: O chłopach i ludziach luźnych.

Żaden chłop, zagrodnik, względnie ich synowie i córki nie mogą bez zgody swego pana opuścić swojej wsi, a żadnemu panu gruntowemu nie wolno przyjąć do swojej wsi chłopca bez zgody dotychczasowego właściciela, lecz ma go bez oporu z powrotem oddać. Gdyby jednak ktoś sprzeciwiał się temu, ten odpada tym czynem, ilekroć to uczyni, pod karą 10 grzywien groszy na rzecz pana dziedzicznego tego zbiegłego człowieka i musi go zwrócić. Żadnemu chłopu lub zagrodnikowi w czasie jego choroby nie wolno nikomu wyznaczać lub dawać tego, co należy do jego gospodarstwa, a mianowicie koni, bydła, sprzętów gospodarskich. Może natomiast dzielić gotówkę w obecności szlachcica lub sołtysa tej wsi. Wszystkim ludziom luźnym, którzy nie służą i nie pracują, nie wolno w miastach, wsiach, karczmach, a także gdzie indziej zamieszkiwać lub przebywać dłużej niż jedną noc. Kto przeciw temu występuje, musi swojemu panu natychmiast zapłacić 10 grzywien groszy kary.

Obydwa źródła jednakowej treści w podanych przypisach:

Teksty źródłowe do dziejów chłopca śląskiego. Cz.1, red J. Gierowski, J. Leszczyński, Wrocław 1956, s. 26-27; Dzieje Śląska w wypisach. S. Michalkiewicz, J. Sydor, Warszawa 1964, s. 64.

1. Oceń, jaki to jest rodzaj źródła?
2. Czyje prawa chroniły te zapisy?
3. Kto jest być autorem źródła?
4. Dlaczego przywiązano chłopów do ziemi?
5. Jakie były kary za przyjęcie zbiegłych chłopów?

2. Wyjaśnij pojęcia:

1. folwark	5. latyfundium
2. czynsz	6. parobek
3. grzywna	7. pastuch
4. pańszczyzna	8. szlachcic

Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana w Księstwie Cieszyńskim u progu czasów nowożytnych

3. Wymień przyczyny i skutki powiększania folwarków w XV-XVI wieku.

4. Na podstawie tekstu odpowiedz na pytania.

Ustawa o czeladzi. Wrocław, 9 XI 1676.

Co się tyczy okresu najmu służby, to musi on trwać cały rok, od Bożego Narodzenia do Bożego Narodzenia, ale nie krócej, tzn. pół, lub ćwierć roku. Czeladź zaś należy wynajmować na Marcina lub na 6 tygodni przed Bożym Narodzeniem i nie wcześniej. A ponieważ znajduje się wiele swawolnej i łajdackiej czeladzi i służby, która przyjąwszy służbę w jednej wsi stara się wynając jeszcze gdzie indziej, jest to surowo i całkowicie zabronione. Zarządzono też, że każdy taki pozbawiony honoru służący jest zobowiązany służyć u tego pana, u którego najpierw się wynajął, drugiemu zaś, o ile on nie wiedział o poprzednim najmie, winien jest zobowiązany dostarczyć innego służącego lub pokryć straty. Gdyby jednak nie był w stanie tego wykonać, ma być ukarany więzieniem. (...) Gdyby jednak któremuś z tych służących zachciało się odejść przed upływem roku, pod jakimkolwiek pozorem i pretekstem mogłoby to się stać, takiego pod konwojem i strażą zwierzchności przyprowadzić. Gdy go się dostarczy na miejsce, należy go zakuć w kajdany i musi wysłużyć (swoją czas) bez wynagrodzenia. W wypadku gdyby pan nie był łaskawy, ma się go wysłać do twierdzy, gdzie się zmusi go na określony czas do pracy w żelazie i pętach, o chlebie i wodzie za popełnione przestępstwo. Przeciw tym zaś, którzy więcej niż 1 raz zbiegli ze służby i co do których nie ma nadziei poprawy ich przestępstw, swawoli i upartego nieposłuszeństwa, po takiej sprawie należy przeprowadzić karny proces i każdego takiego przestępcę po wychłostaniu wypędzić z kraju na wieczne czasy, a nawet po dostatecznie udowodnionej zatwardziałości przestępcy na śledztwie, należy skazać na karę śmierci dla postrachu innych tego rodzaju złych towarzyszy. Przy tym wydaje się pożyteczne, żeby każdy stan i urząd musiał na swoim terytorium i w swoim okręgu wyznaczyć pewnych ludzi, którzy by mieli baczenie na tego rodzaju służbę i bezzwłocznie i meldowaliby zwierzchności wsi, w którym miejscu na drogach, w zajazdach i karczmach spotkali włóczącą się czeladź, która nie posiada świadectwa lub, co więcej nie może dać żadnej dostatecznej informacji o tym, czym się zajmuje. Taką czeladź należy wsadzić do więzienia, zwrócić ją jej panu należycie ukarać. Obydwa źródła jednakowej treści zamieszczone w wymienionych pozycjach:

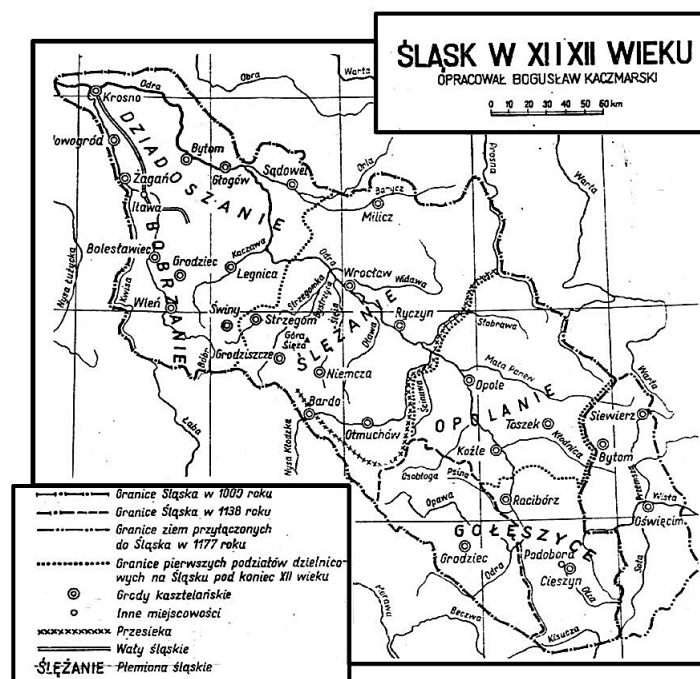
Teksty źródłowe do dziejów chłopów śląskiego. Cz.1, red J. Gierowski, J. Leszczyński, Wrocław 1956, s. 26-27;

Dzieje Śląska w wypisach. S. Michalkiewicz, J. Sydor, Warszawa 1964, s. 64.

Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana w Księstwie Cieszyńskim u progu czasów nowożytnych

1. Oceń, jaki to jest rodzaj źródła?
2. Wyjaśnij pojęcie czeladź.
3. Co postanowiono w sprawie osób pracujących dla dwóch panów?
4. Co postanowiono w sprawie wielokrotnych zbiegów?
5. Co oznacza stwierdzenie: *na Marcina*?

- 5.** Odczytaj z mapy zasięg terytorialny Księstwa Cieszyńskiego i powiedz, czy sprzedane tereny Piastów cieszyńskich nadal można określać mianem Księstwa Cieszyńskiego?

Źródło: <http://www.piastowie.kei.pl/piast2/slask.htm>

- 6.** Jako mieszkaniec Śląska Cieszyńskiego zastanów się, jakie pozostałości są widoczne obecnie po gospodarce feudalnej w twoim regionie.

- 7.** Używając schematu drzewa decyzyjnego, zastanów się nad długofalowymi skutkami sprzedaży ziem Śląska Cieszyńskiego w omawianym okresie.